

A NAP SZERELMESE

A frissen végzett fiatal papokat állásaikba küldik. A századvégi polgári eleganciával öltözött bizottság előtt távozó, hajlongó fiatalemberek mögött az ajtónyílásban egy pillanatra felvillan az előszobában várakozó, fiatal Van Gogh, amint felfigyelve s magában roskadva, reménykedve, s lemondva kuporog a várakozók padján: egy parázsló lélek a pokol tornácán. Ez a néhány vonással meggyőzően felvillantott ellentmondásos jellem bontakozik ki Norman Corwin és Vincente Minnelli filmjében egyre árnyalatosabban, egyre hangsúlyozottabban szélsőséges megnyilatkozásaiban. Az Arles-i alkotó magányába társként érkező Gauguin-t lobogó, perzselő, fojtogató örömmel fogadja, s legszebb műveivel díszíti a számára szépen berendezett szobát, de egyik, a végső szakítást hozó vitájuk után borotvával támad barátjára, s visszahőkölve annak vállas-szállas férfierejétől, saját fülét vágja le önkívületében. De a film utolsó jelenetében, imádott testvérének, Theonak társaságában, a kórházi ágyon megbékül, s a végső megadás bölcsességével, szelíden búcsúzik el az életől, amelyben számára még az öröm is a lángolás égő fájdalomából született meg.

A film főszereplőjében ez a lélektani portré bontakozik ki. A lélektani ab-

rázolás azonban túlmutat önmagán: egy kivételes, nagy művész alkotásainak forrásvidékét tárja fel.

Hogyan mutassák be meggyőzően a nagy művészt: ez a kérdés évszázadok óta foglalkoztatja az irodalom és képzőművészet munkatársait. A művész-drámáknak, művész-regényeknek ez a hagyománya körülbelül egy évtizeddel ezelőtt a film világában is újraéledt. Rendkívül csábító és hálás feladat, különösképpen a látvány ábrázoló művészeit: szobrászokat, festőket, s a rokonművészetek mestereit éppen a látvány eszközeivel ábrázoló művészettel, a filmmel felidézni. Mióta a színesfilm urrá lett a maga technikai nehézségein, természetszerűen heves érdeklődéssel fordul a nagy koloristák művészeire. S kinek élete és művészete volna alkalmasabb egy ilyen fajta művész-film tárgyául, mint Van Gogh-é?

»A nap szerelmes«-nek eredeti címe ez volt: »Lust for Life« (Élni-akarás). Ez az eredeti cím némli szándékkal hangsúlyozta is, hogy a film alkotói nem valamiféle művészettörténeti oktatásra törekcszenek. Igen rokonszenves az a mód, ahogy a művészetet a szokásos hamis pártos és giccses-hazug áhítat nélkül az élet részeként, egy, az élet teljességére szomjas, a maga útját, kibontakozását igen nehéz körülmé-

Kirk Douglas — Van Gogh szerepében

nyek között féktelen hévvel kereső egyéniség küzdelmének eredményeként ábrázolják. Nem a remekművek tehát a film főszereplői; az életbeli dolgok természetességével, szinte semleges tárgyakként vegyülnek el ezek a művész vázlatai, kísérletei, bútorai, edényei, hétköznapi holmijai között. Ily módon is valamilyen személyes hitelt kap a film alkotójának az a törekvése, hogy a kivételes lobogású művészi alkotásokat mint egy kivételes lobogású temperamentum megnyilatkozásait mutassák meg. Ilyen magától értetődő természetességgel tűnnek fel Van Gogh képeinek jellegzetes, vagy kivételesen hangsúlyozott motívumai a filmnek, de ilyen természetes egyszerűséggel fonódik össze a művész élete is a körülötte levő életetekkel. A viszony persze tele van a viharos egyéniség által támasztott feszültségekkel, éles konfliktusokkal. De éppen így, hangsúlyozatlanságával lesz még sokkal világosabbá az a mérhetetlen szakadék, amely éppen a századfordulón tárult fel oly tátongó mélységgel az önelégült, lezárt polgári világ és a maguk ősibb igazságát kereső igazi alkotó művészek világa között.

Igen figyelemreméltó az a tartózkodás, amellyel a film alkotói ezeknek az úttörő művészeknek egymáshoz való viszonyát is megmutatják: a viták, amelyek a közös törekvések képviselői között zajlottak, a botrányok, amelyeket műveik kiváltottak,

Jelenet a filmből

éppen csakhogy megvillannak egy-egy határos pillanatra. A művészi leg jelentős motívumoknak ez a mértéktartó tálalása teszi azonban éppen lehetővé, hogy egy-egy kivételes motívum annál erősebben érvényesüljön. Elragadóak például a csodálatos szépségű színes természeti felvételek és az ihletükből sarjadt Van Gogh-festmények figyeltetés nélkül megmutatott párhuzamos képsorai.

Anthony Quinn és Kirk Douglas

Anthony Quinn és Kirk Douglas

A vetítés első pillanatában elbődül a Metro Goldwin-Mayer rég ismert oroszlánja. Ez fémjelzi a filmet, amelyben valóban minden megtalálható, ami a hollywoodi filmgyártás e nagymúltú képviselőjének produktumait jellemzi. Mintaszerűen fotografált képek, példás pontossággal megfestett, s bevilágított díszletek a valóság szépen komponált kivágásai, kifogástalan kosztümök, jó maszkok, a legkisebb részletig gondosan kidolgozott és ellenőrzött játékstílus. S a mintaszerű képek mögött igen kedves Rózsa Miklósnak a film mozgásához pontosan illeszkedő zenéjében felismerni egy-egy hazai motívumot, a Kodály-Bartók iskolla egy-egy őszinte tiszteséggel vállalt visszhangját. A címszerepet alakító Kirk Douglas kitűnő jellemszínész, a vörös szőrbé burkolt arc hangsúlyozott mimikájában is meg tudja őrizni a lélekrajz emberi hitelét. Anthony Quinn különös, cigányosan egzotikus Gauguin-je sokkal egyszintűbb, áttekinthetőbb alak; nem egyenrangú Van Gogh-gal, de igen hatásos ellenlábasa. A bensőséges, szinte eszköztellen kamarájáték vonzó gyengédségével tűnik ki a filmen az imádott testvért, Théot alakító Jans Donald.

Gyönyörű felvételek, a színek

tozódó pompája, kiegyensúlyozott, minden részletében gondos játék, értelmesen meglassuló, felgyorsuló játékrítmus, bensőséges és dördülő csattanóra hegyezett jelenetek váltakozásai: mindez együtt egy igazi »nagy film« összbenyomását kelthetné. S végül az egész film mégis kielégítetlenül hagy. Mintha túlságosan is szabályos, pontos lenne: a virtuozitás, nem az ihlet remeklése. A film tele van olyan apró átkötő motívumokkal, jelenetekkel, amelyek a kiemelkedő nagy jelenetek körüli tért hivatottak kitölteni. A folytonos gyufagyújtogatás: — hol pipára gyútanak, hol lámpát gyútanak, hol tüzet élesztenek — a régi vigszínházi stflusra emlékeztet, melyben az elegancia, a játékosság, a vallóságos tenyészettség kifejezője volt a cigarettárgyújtás hangsúlyozottan hatása/lenes némajátéka. A filmnek ezek a természetesség hangulatát szuggerráló kis gag-jei túlságosan is az éppen divatjarmúlt stflust idézik emlékezetünkbe. Mintha szánt-szándékkal hintenének port egy elegáns, nagypolgári lakás bútoraira. A szalon falain örök remekművek függenek, a légkörben azonban hervadó virágok szaga leng, finom por, a mulandóság lehelete.

KERESZTÚRY DEZSŐ